

Lembit Saarsalu
kvintett

Lembit Saarsalu -
saksofonid
Margus Koppel - klahvpillid
Toivo Unt - bass
Andrus Vaht - löökpillid
Paul Mägi - viiul

ENSV Riiklik Filharmoonia

KALENDER 2015

Eesti muusika plakatitel

RAHVUSRAAMATUKOGU PLAKATIKOGUST

Eesti muusika plakatitel

Hästi kujundatud ja pilku püüdvad plakatid teatavad midagi või räägivad millestki. Eelkõige on need infot vahendavad kunstiliselt kujundatud müürirehed. Paraku me kuigi tihti ei teadvusta, et tegemist on kunstiga.

Rohkem kui kuuskümmend aastat on Rahvusraamatukogus kogutud Eestis trükitud plakateid. Üle 18 000 plakati sisaldavast kogust leiab näiteks 1940.-1950. aastate propagandat ja agitatsiooni, 1980. aastate autoriplakateid, kuid ka 1990. aastate valimisreklaame ning 2000. aastate kultuuriplakateid.

Olulisteks teemadeks aastatetagustel plakatitel olid riiklikud pühad ja tähtpäevad, valimised, riigilaen, liiklusohutus, alkoholism, töökaitse. Juba 1941. aastal rõhutati elukindlustuse tähtsust, 1945. aastal kutsuti raha hoidma hoiukassas, 1954. aastal anti õpetlikult teada, et „džemm ja povidlo on sama maitsev kui keedised“. Kuigi poest toidupoolist osta polnud kuigi kerge, reklaamiti näiteks aromaatselt viljakohvi, kutsuti jooma maitsvat keefiri või kosutavat kalja. Lugesed toonaste kaubandusreklaamide sõnumeid, ei tajugi suuri erinevusi tänapäevaga: „Jäätisetort teeb rõõmu igale maitsele“, „Juust maitseb kõigile“, „Halvaa on toitev maiuspala“, „Kooliteel kaasas meil on Kalevi küpsis ja komm“.

Nõukogude ajal kuulusid plakatid ühiskondlike hoonete seintele, täites propaganda ja reklaami eesmärki. Nii leiab seal ka aastatetaguste kohalike suuretegevõtete tuntud toodangu: Põltsamaa puuvilja- ja marjaveinid (1954) ning tuubitooted (1966), Orto kreemid (1955) ja pesupulbrid (1970), Flora parfümeeria (1957), Estoplasti lauamängud ja valgustid (1968), Salvo kelgud (1969), Teguri hüppenöörid (1970) ja mänguasjad (1953), Norma mehaanilised harjad (1968), Baltika ülikonnad (1970).

Olulised olid sport ja tervis, millele tähelepanu juhtimiseks trükiti hulgaliselt ajatute sõnumitega tervishoiuplakateid: „Aknad valla“, „Ei suitsule“, „Peske puuvilju“, „Vaiksemalt“. Meeldetuletamist vajasisid „Rongi lähenemisel hoitu kõrvale“ (1948), „Lahkudes lülita välja elektriseadmed“ (1959), „Tänavä ületusel tuleb olla ettevaatlik“ (1963).

1960. aastatel muutus Tallinn avatumaks välituristidele ning plakatitel kutsuti soome ja inglise keeles linna külastama ja siin sisseoste tegema.

Sõltumata riigikorrast ning moeooludest on igal ajal au sees olnud kultuuriplakat, aastate jooksul on trükitud arvukalt näituse-, teatri-, kino- ja kontserdiplakateid. Populaarsetele moodemonstratsioonidele kutsus 1960. aastatel ligi 30 plakatit, samal kümnendil hoogustus teatriplakatite kujundamine. Varasemast ajast leiab kogust plakateid toonastel Draamateatri kunstnikult Peeter Linzbachilt: lavastuste „Rahusaar“ (1947) ning „Päevad ja ööd“ (1948), samuti Vanemuises lavastatud ooperi „Võlufloöt“ (1948) ning Estonias lavale tulnud Gustav Ernesaksa ooperi „Tormide rand“ (1949) müürirehed.

Kunstinäituste afišid annavad hea ülevaate aastatetagusest tegevusest. Vennasrahvaste kunsti kõrval sai Kadrioru lossis näha india kunsti (1957), jaapani gravüüre (1957), Pablo Picasso graafikat (1967), rääkimata arvukatest eesti kunsti näitustest. Plakateil oli kujutatud tollaseid suuremaid koore: Eesti Energia meeskoor, TPI Akadeemiline Meeskoor, TPI Akadeemiline Naiskoor, Teaduste Akadeemia Naiskoor, Õpetajate Meeskoor jpt. Ainuüksi 1960. aastatel ilmus ligi kolmkümmend Rahvusmeeskoori kontserdiplakatit. Estraadiansambli Laine kontsertidest annab 1960.–1970. aastail teada rohkem kui paarkümmend müürirehet. Ansambli menukust näitab trükiarv, mis tavaliselt jäi 200–300 eksemplari piiridesse, kuid Laine puhul ulatus 5000 eksemplarini.

Muusika-aasta puhul oleme Rahvusraamatukogu 2015. aasta kalendri jaoks plakatikogu sadade eksemplaride seast välja valinud 12, mis meie arvates annavad põgusa, kuid ilmeka läbilõike viimase poole sajandi Eesti muusikaelust, olulistest sündmustest ja kollektiividest ning produktiivsetest plakatikunstnikest.

Muusikateemalist kalendrit koostades ei saa üle ega ümber meie laulupidude traditsioonist, mistõttu on valikus eri kümnenditel ilmunud peoplakateid. Vanima on kujundanud kunstnik Johann Naha 1938. aasta XI üldlaulupeoks, mis paraku jäi viimaseks enne sõda. Esimesele koolinoorte laulupeole (1962) kui ka mitmele järgnevale kujundas meeleolukaid plakateid Margarethe Fuks. 2000. aastad töid traditsiooniliste üld- ja noortelaulupidude kõrvale punklaulupeod (2011).

Teise maailmasõja ajal Gustav Ernesaksa asutatud ENSV Riikliku Meeskoori 1949. aasta kontserdi afiš on ajastutruu nii sisult kui ka vormilt, kunstnikuks Henn Rooneem. 1956. aastal Moskvast toimunud Eesti kunsti ja kirjanduse dekaadiks kujundatud Alo Hoidre plakat eristub toonastest poliitilistest müürirehedest rahvusliku meelsusega. Konservatooriumi üliõpilaste 1987. aasta kontsertidele kutsus graafik Jüri Kassi plakat. Cyrillus Kreegi sajanda sünniaastapäeva (1989) tähistamiseks kujundas plakati tunnustatud kujundusgraafik Heino Kersna. Neeme Järvi arhiivist pärineb Göteborgi Sümfooniaorkestri peadirigendi 60. sünnipäeva galakontserti reklaamiv šarži vormis lahendatud plakat (1997). Üle kolmekümne aasta varem oli kasutanud šarži Hugo Hiibus, et kutsuda Artur Rinne kontsertidele (1961). Lembit Saarsalu kvintetti (1979) kujutab Jüri Arrak ainult talle omase tüpaažiga. Praegune Endla teatri peakunstnik Silver Vahtre on aastate eest kujundanud lustaka ja värvirõõmsa plakati ansamblile Justament (1989). Paljud Eesti popmuusikud olid tuntud kogu Nõukogude Liidus. Näiteks Gunnar Graps koos ansambliga Magnetic Band tuuris seal aastaid ringi ja nii pole ka imestada, et Eestis trükitud plakati (1988) on kujundanud hoopis vene kunstnikud L. Gorjanski ja J. Balašov.

Rahvusraamatukogu plakatikogu on võrratu varasalg, kus iga plakat kannab ajastule iseloomulikke isikupäraseid sõnumit. Ega asjata öelda, et üks pilt räägib rohkem kui tuhat sõna. Värvikirevad müürirehed on igal ajal muutnud meie midu nii halli tänavapildi erksamaks. Kahtlemata on möödunud sündmusi vahendanud plakatid säilitamist ja imetlemist väärt, kõneldes oma ajastust ning pakkudes vaatamismõnu ka aastaid hiljem.

FROM THE POSTER COLLECTION OF THE NATIONAL LIBRARY OF ESTONIA

Music on Estonian posters

Well-designed and captivating posters inform or speak about something. These are mostly artistically designed placards that provide information. Unfortunately we often do not realise that this is art.

The National Library of Estonia has collected posters printed in Estonia for more than 60 years. The collection, that contains over 18,000 posters, includes among others propaganda and agitation posters from 1940–1950, artist's posters from the 1980s, but also election ads from the 1990s and cultural posters from the 2000s.

Important topics covered on the posters years ago were national holidays, elections, state loans, traffic safety, alcoholism, occupational safety. The importance of life insurance was emphasized already in 1941; in 1945 people were called to deposit their money in a savings bank; in 1954 posters taught that “fruit butter tastes just as good as jam”. Although food was hard to come by in stores, posters advertised aromatic grain coffee, people were called to enjoy delicious kefir or refreshing root beer. When reading the messages of the one-time ads, there are quite many similarities with today: “Ice cream cake brings joy to everyone”, “Who doesn't love cheese?”, “Halvah – a nutritious confection”, “We always have cookies and candies by Kalev when walking to school”.

During Soviet time, the walls of public buildings were covered with propaganda and advertising posters. Thus the posters also give an overview of what the large companies produced years ago: Põltsamaa fruit and berry wines (1954) and various products in tubes (1966), Orto creams (1955) and washing-powders (1970), Flora perfumes (1957), board games and lamps by Estoplast (1968), Salvo sledges (1969), Tegur skipping ropes (1970) and toys (1953), Norma mechanical brushes (1968), Baltika suits (1970).

Sports and health were important topics then and thus numerous healthcare posters with timeless messages were printed to draw attention to these topics: “Open your windows”, “Say no to cigarettes”, “Wash your fruits”, “Keep your voice down”. People also had to be reminded to “Keep back when a train is approaching” (1948), “Turn off all electric appliances when you leave your house” (1959), “Be careful when crossing the street” (1963).

Tallinn became more open to foreign tourists in the 1960s and so there were posters in Finnish and English that invited people to visit the city and shop here.

Irrespective of the regime and fashion, cultural posters have always been popular and countless exhibition, theatre, cinema and concert posters have been printed throughout the years. There were about 30 posters in the 1960s inviting people to popular fashion shows and designing theatre posters became fashionable at the same time. The collection includes posters by Peeter Linzbach, the artist of the Estonian Drama Theatre for “Rahusaar” (“The Island of Peace”) (1947) and “Päevad ja ööd” (“Days and Nights”) (1948), also a poster for the opera “Võlufloöt” (“The Magic Flute”) by Mozart (1948), performed at the Vanemuine Theatre, and a poster for the opera “Tormide rand” (“The Coast of Storms”) by Gustav Ernesaks, performed at the Estonian National Opera.

The posters of art exhibitions give a good overview of what happened years ago. In addition to art from other Soviet republics, Indian art (1957), Japanese engravings (1957), graphic art by Pablo Picasso (1967) were exhibited at Kadrioru Palace, not to mention the numerous exhibitions of Estonian art. Posters also depicted the largest choirs of that time: Male Choir of Eesti Energia, Academic Male Choir of the Tallinn Polytechnic Institute, Academic Female Choir of the Tallinn Polytechnic Institute, Female Choir of the Estonian Academy of Sciences, Teacher's Male Choir and so on. There were about 30 concert posters for only the Estonian National Male Choir from the 1960s. More than a dozen placards announce the concerts of the variety show band Laine during the 1960s and 1970s. The number of posters bears witness to the popularity of the bands: the usual print run of a poster was 200–300 copies, but when it came to Laine, up to 5000 posters were printed.

In honour of the year of music, we have chosen 12 posters from the hundreds in the collection for the 2015 calendar of the National Library. We feel that these provide a brief, but telling overview of Estonian music, important events and bands and fruitful poster artists of the last half-century.

When compiling a calendar about music, the tradition of our song and dance celebrations cannot be overlooked and thus we have chosen posters depicting the song celebration in different decades. The oldest is designed by artist Johann Naha for the XI nationwide song celebration in 1938, which was regrettably the last before the war. Margarethe Fuks was the author of the poster for the first youth song celebration (1962) and she also designed many animated placards for the following song celebrations. The 2000s saw the creation of punk song celebration (2011) in addition to the traditional ones.

The concert poster of the Estonian National Male Choir, founded by Gustav Ernesaks during World War II, is true to the era, both from its contents and its form; the artist was Henn Rooneem. The poster by Alo Hoidre designed for the Decade of Estonian Art and Literature in Moscow (1956) differs from the political posters of that period with its national character. The poster by graphic designer Jüri Kass from 1987 invites people to concerts of the students of the Tallinn Conservatoire. Renowned graphic artist Heino Kersna designed a poster to celebrate the 100th birthday (1989) of Cyrillus Kreek. From the archive of Neeme Järvi we find a poster advertising the gala concert for the 60th birthday of the principal conductor of the Gothenburg Symphony Orchestra; the poster was designed as a caricature (1997). Hugo Hiibus had used caricature style already more than 30 years earlier, to invite people to Artur Rinne's concert (1961). Jüri Arrak depicts the Lembit Saarsalu Quintet (1979) in a way characteristic to him. Silver Vahtre, currently the artistic director of Endla Theatre, designed a cheerful and colourful poster for the pop group Justament years before (1989). Many Estonian pop musicians were popular in the entire Soviet Union. For example Gunnar Graps and the Magnetic Band toured the Soviet Union for years and so it is no wonder that the poster printed in Estonia (1988) is designed by Russian artists L. Gorjanski and J. Balashov.

The poster collection of the National Library is an extraordinary treasure house, where each poster carries an individual message characteristic to the era. We do not say that a picture is worth a thousand words for no reason. Colourful show bills have always brightened up our otherwise gray streets. Posters telling us about past events are definitely worth preserving and admiring, as they tell a story about their era and are enjoyable to look at even years later.